

प्रदेश राजपत्र

गण्डकी प्रदेश सरकारद्वारा प्रकाशित

खण्ड ०६) पोखरा, चैत ०९ गते, २०८० साल (अतिरिक्ताङ्क २५

भाग १

गण्डकी प्रदेश सरकार

मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको सूचना

नेपालको संविधान बमोजिम प्रदेश सभाले बनाएको देहाय बमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन गरिएको छ।

संवत् २०८० सालको ऐन नं. ४

गण्डकी प्रदेशमा बीउ बिजन सम्बन्धी व्यवस्था गर्न बनेको ऐन

प्रस्तावना: बीउ बिजन उत्पादन, परीक्षण, प्रशोधन तथा नियमन गरी गुणस्तरीय बीउको उपलब्धतामार्फत बालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्दै कृषकको सुविधा तथा आर्थिक हित कायम राख्न वाञ्छनीय भएकोले,

गण्डकी प्रदेश सभाले यो ऐन बनाएको छ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** (१) यस ऐनको नाम "गण्डकी प्रदेश बीउ विजन ऐन, २०८०" रहेको छ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

(क) "किसिम" भन्नाले एकै नामद्वारा चिनिएका वा चिनिन सक्ने कुनै वनस्पतिको सबै जातमूल (स्पेसिज्) तथा उपजातमूल (सबस्पेसिज्) सम्झनु पर्छ।

(ख) "कृषि कार्य" भन्नाले बाली उत्पादन, संकलन, भण्डारण र प्रशोधन गर्ने कार्य सम्झनु पर्छ।

(ग) "केन्द्र" भन्नाले दफा ८ बमोजिमको प्रदेश बीउ विजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्रलाई सम्झनु पर्छ।

(घ) "जात (भेराईटी)" भन्नाले वनस्पति शास्त्रीय वर्गीकरणमा सबै भन्दा तल्लो श्रेणी भित्र पर्ने, समान आनुवंशिक गुण देखिने, अन्य समूहसँग कम्तीमा एउटा गुणद्वारा भिन्नता छुट्टिने र पुनरुत्पादन हुँदा गुण परिवर्तन नहुने किसिमका वनस्पतिको समूह सम्झनु पर्छ।

(ङ) "तोकिएको" वा "तोकिए बमोजिम" भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ।

(च) "प्रजनक (ब्रीडर)" भन्नाले बालीको कुनै जातलाई पहिलो पटक प्रजनन वा छनौट गरी प्रयोगमा ल्याउने व्यक्ति, संस्था वा निकाय सम्झनु पर्छ।

(छ) "प्रदेश" भन्नाले गण्डकी प्रदेश सम्झनु पर्छ।

(ज) "बाली" भन्नाले खाद्यान्न, तरकारी, फलफूल, दलहन, तेलहन, नगदे, कन्दमूल, घाँसे बाली सम्झनु पर्छ र सो शब्दले फूल फुल्ने वा नफुल्ने आलङ्कारिक बालीलाई समेत जनाउँछ।

(झ) "बीउ विजन" भन्नाले भ्रौण विरुवा (इम्ब्रियोनिक प्लान्ट), खाद्य पदार्थ र सुरक्षात्मक आवरण भएका परिपक्व (म्याचोर्ड) ओभ्युल वा यौनिक वा वानस्पतिक तरिकाले पुनरुत्पादन (रिप्रोडक्सन) गरी बाली उत्पादन गर्नका लागि छर्ने वा रोप्ने काममा प्रयोग गर्न सकिने बीउ विजन वा बीज सम्झनु पर्छ।

- (ज) "भाँडो (कन्टेनर)" भन्नाले बाकस, टिनको बट्टा, शीशी, थैली, बोरा, भकारी, व्यारेल वा अन्य यस्तै बीउ बिजन राख्न प्रयोग गरिने भाँडो सम्झनु पर्छ।
- (ट) "मन्त्रालय" भन्नाले गण्डकी प्रदेश सरकारको कृषि सम्बन्धी विषय हेर्ने मन्त्रालय सम्झनु पर्छ।
- (ठ) "राष्ट्रिय बीउ बिजन समिति" भन्नाले संघीय ऐनको दफा ३ बमोजिम गठन भएको समितिलाई सम्झनु पर्छ।
- (ड) "सामुदायिक बीउ बिजन बैङ्क" भन्नाले रैथाने तथा स्थानीय बालीको यथास्थान संरक्षण, उपयोग तथा प्रवर्धन गर्ने उद्देश्यले कृषक समूह वा सहकारीले सामुहिक रुपमा व्यवस्थापन गरी राखेको बीउको भण्डार सम्झनु पर्छ।
- (ढ) "संघीय ऐन" भन्नाले बीउ बिजन ऐन, २०४५ लाई सम्झनु पर्छ।
- (ण) "संस्था" भन्नाले बीउ बिजन सम्बन्धी कार्य गर्न प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएको संस्था सम्झनु पर्छ र सो शब्दले कृषि सम्बन्धी समूह तथा कृषि सहकारी संस्था समेतलाई जनाउँछ।
- (त) "समिति" भन्नाले दफा ३ बमोजिमको प्रदेश बीउ बिजन समिति सम्झनु पर्छ।
- (थ) "सूचीत बीउ बिजन" भन्नाले दफा ११ बमोजिमको बीउ बिजन सम्झनु पर्छ। सो शब्दले संघीय ऐन बमोजिम सूचित वा पञ्जीकृत भएको बीउ बिजनलाई समेत जनाउँछ।
- (द) "स्थानीय तह" भन्नाले गाउँपालिका वा नगरपालिकालाई सम्झनु पर्छ।

३. **प्रदेश बीउ बिजन समिति:** (१) प्रदेशमा बीउ बिजन सम्बन्धी नीति निर्धारण गरी कार्यान्वयन गर्न, बीउ बिजनका सम्बन्धमा प्रदेश सरकारलाई आवश्यक परामर्श दिन र संघीय ऐनले तोकेका कार्य गर्न देहाय बमोजिम एक प्रदेश बीउ बिजन समिति गठन हुनेछ:-

- (क) सचिव, मन्त्रालय -अध्यक्ष
- (ख) महानिर्देशक, कृषि विकास निर्देशनालय,
गण्डकी प्रदेश -सदस्य
- (ग) प्रमुख, कृषि अनुसन्धान निर्देशनालय, गण्डकी प्रदेश -सदस्य

- (घ) प्रमुख, कृषि सामग्री कम्पनी लिमिटेड, प्रदेश कार्यालय -सदस्य
- (ङ) बागवानी वा खाद्यान्न वा घाँसे बाली विज्ञानसँग सम्बन्धित विशेषज्ञ मध्येबाट मन्त्रालयद्वारा मनोनीत एक जना -सदस्य
- (च) कृषि तथा पशु विज्ञान विषय अध्ययन अध्यापन गराउने विश्वविद्यालय मध्येबाट मन्त्रालयद्वारा मनोनीत विश्वविद्यालयको बीउ बिजन विशेषज्ञ एकजना -सदस्य
- (छ) बीउ बिजन उद्यमी र व्यवसायी मध्येबाट मन्त्रालयद्वारा मनोनीत कम्तीमा एक जना महिला सहित दुई जना -सदस्य
- (ज) बीउ बिजन उत्पादक कृषक मध्येबाट मन्त्रालयद्वारा मनोनीत कम्तीमा एक जना महिला सहित दुई जना -सदस्य
- (झ) प्रमुख, प्रदेश बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्र -सदस्य सचिव

(२) उपदफा (१) को खण्ड (ङ), (च), (छ) र (ज) बमोजिम मनोनीत सदस्यको पदावधि दुई वर्षको हुनेछ। निज थप कार्यकालको लागि समेत मनोनीत हुन सक्नेछन्।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि मनोनीत सदस्यलाई निजको कार्य सन्तोषजनक नभएमा पदावधि पूरा नहुँदै मन्त्रालयले हटाउन सक्नेछ। तर निजलाई पदबाट हटाउनुपूर्व सफाइको मौका दिनु पर्नेछ।

(४) समितिले आवश्यकता अनुसार कुनै विषय विज्ञलाई समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ।

(५) केन्द्रले समितिको सचिवालयको रूपमा कार्य गर्नेछ।

४. **समितिको बैठक:** (१) समितिको बैठक वर्षमा कम्तीमा तीन पटक बस्नेछ।

(२) समितिको बैठक अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ।

(३) समितिको कुल सदस्य सङ्ख्याको कम्तीमा एकाउन्न प्रतिशत सदस्य उपस्थित भएमा बैठकको लागि गणपुरक सङ्ख्या पुगेको मानिनेछ।

(४) समितिको बैठकमा बहुमतको राय मान्य हुनेछ र मत बराबर भएमा अध्यक्षले निर्णायक मत दिनेछ।

(५) समितिको निर्णय अध्यक्ष र सदस्य-सचिवद्वारा प्रमाणित गरिनेछ।

(६) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

५. **समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार:** (१) यो ऐन र प्रचलित कानूनमा उल्लिखित काम कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

- (क) बीउ बिजन सम्बन्धी नीति तर्जुमा गर्न प्रदेश सरकारलाई आवश्यक परामर्श दिने,
- (ख) बीउ बिजन उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण तथा वितरण कार्यमा संघीय सरकारी निकाय, स्थानीय तह, संस्था र अन्य सरोकारवाला निकायबीच आवश्यक समन्वय कायम गर्ने,
- (ग) बीउ बिजन उद्योगमा लगानी गर्न प्रोत्साहन गर्ने, गराउने,
- (घ) प्रदेश भित्र उत्पादित वा बाहिरबाट आयात भई बिक्री वितरण हुने बीउ बिजनको गुणस्तर नियमन गर्ने गराउने,
- (ङ) बीउ बिजनको न्यूनतम गुणस्तर निर्धारण तथा अनुमोदन गर्ने,
- (च) बीउ बिजन सेवा शुल्क सम्बन्धमा मन्त्रालयलाई आवश्यक परामर्श दिने,
- (छ) बालीको किसिम र जात सूचित वा पञ्जीकरणका लागि मन्त्रालयलाई सिफारिस गर्ने,
- (ज) स्थानीय बीउ बिजन व्यवस्थापन समितिले बीउ बिजन सम्बन्धमा परामर्श माग गरेमा आवश्यक परामर्श दिने,
- (झ) परम्परागत रूपमा प्रयोग भइरहेका र लोपोन्मुख जातका बीउ बिजनको पहिचान गरी तिनको संरक्षण, संवर्द्धन र प्रवर्धनका लागि आवश्यक प्राविधिक तथा नीतिगत कार्य गर्ने, गराउने,
- (ञ) प्रदेशमा आवश्यक पर्ने गुणस्तरीय बीउ बिजनको उत्पादन, उपलब्धता र माग आपूर्तिको सुनिश्चित गर्न आवश्यक योजना र प्रदेशस्तरीय बीउ बिजन बासलात तयार गरी लागु गर्ने, गराउने,
- (ट) बीउ बिजन सम्बन्धी अन्य आवश्यक काम कारवाही गर्ने।

६. **सामुदायिक बीउ बिजन बैङ्क:** (१) स्थानीय तथा रैथाने बालीको बीउ बिजनमा कृषक अधिकार र खाद्य सम्प्रभुताको हक सुनिश्चितता गर्न, स्थानीय स्तरमा आवश्यक पर्ने विभिन्न बालीका गुणस्तरीय बीउ बिजन उपलब्ध गराउन र

स्थानीय तथा रैथाने बालीको संरक्षण एवम् प्रवर्धन गर्न कृषक समूह वा सहकारीले सामुदायिक बीउ बिजन बैङ्क स्थापना गर्न सक्नेछन्।

(२) सामुदायिक बीउ बिजन बैङ्क स्थापना तथा सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिएवमोजिम हुनेछ।

७. **उप-समिति गठन गर्न सक्ने:** (१) बीउ बिजन उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण, बिक्री वितरण तथा गुणस्तर नियमन लगायतका कार्यमा परामर्श लिन समितिले आवश्यकता अनुसार उप-समिति गठन गर्न सक्नेछ।

(२) उप-समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा बैठक सम्बन्धी व्यवस्था समितिले तोके बमोजिम हुनेछ।

८. **प्रदेश बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्र:** (१) यो ऐन प्रारम्भ भए पश्चात् प्रदेश बीउ बिजन प्रयोगशाला प्रदेश बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्रको रूपमा रूपान्तरण हुनेछ।

(२) बीउ बिजन परीक्षण, गुणस्तर नियन्त्रण र तत्सम्बन्धी अन्य कार्य प्रदेश बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्रले गर्नेछ।

९. **केन्द्रको काम, कर्तव्य र अधिकार:** यो ऐन र प्रचलित कानूनमा उल्लिखित काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त केन्द्रको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

(क) बीउ बिजन गुणस्तर नियन्त्रण तथा प्रमाणीकरण सम्बन्धी आवश्यक कार्य गर्ने,

(ख) बीउ बीजनको परीक्षण र तत्सम्बन्धी अन्य कार्य गर्ने गरी प्रयोगशाला सेवा सञ्चालन गर्ने,

(ग) प्रयोगशालाको नियमित रूपमा प्राविधिक परीक्षण (टेक्निकल अडिट) को व्यवस्था मिलाउने,

(घ) तोकिए बमोजिमका अन्य कार्य गर्ने।

१०. **बीउ बिजन परीक्षण प्रयोगशाला स्थापना गर्न सक्ने:** (१) बीउ बिजनको परीक्षण र तत्सम्बन्धी अन्य कार्य गर्नको लागि संघीय ऐनमा व्यवस्था भएको मापदण्ड बमोजिम स्थानीय तह वा कुनै व्यक्ति वा संघ संस्थाले बीउ बिजन परीक्षण प्रयोगशालाको स्थापना गर्न सक्नेछन्।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको प्रयोगशाला स्थापना गर्न अनुमतिका लागि तोकिएको दस्तुर तिरी तोकिए बमोजिमको ढाँचामा समिति समक्ष निवेदन दिनुपर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम प्राप्त निवेदन उपर समितिले अध्ययन गरी उपयुक्त देखेमा तोकिए बमोजिमको शर्तको अधिनमा रही समितिले प्रयोगशालाको स्थापना र सञ्चालन गर्न अनुमति दिनेछ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको प्रयोगशालाको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ।

(५) उपदफा (१) बमोजिमको प्रयोगशालाको रेखदेख, नियन्त्रण तथा नवीकरण सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

११. **बीउ बिजनको किसिम वा जात सूचित वा पञ्जीकृत:** (१) मन्त्रालयले प्रदेश भित्र उपयुक्त हुने नेपालमा उन्मोचित किसिम वा जातका बीउ बिजन सूचित गर्न वा आयातित बाहेकको स्थानीय जातका बीउ बिजनको पञ्जीकृत गर्न आवश्यक ठानेमा प्रचलित कानून बमोजिमको मापदण्ड र प्रक्रिया पूरा गरी समितिको सिफारिसमा त्यस्तो बीउ बिजन प्रदेश राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी सूचित गर्न वा पञ्जीकृत गर्न सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम बीउ बिजन सूचित वा पञ्जीकृत गर्दा मन्त्रालयले राष्ट्रिय बीउ बिजन समितिसँग परामर्श लिनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम सूचित वा पञ्जीकृत बीउ बिजन तोक्दा प्रदेश भित्रका विभिन्न क्षेत्रको लागि उपयुक्त हुने बीउ बिजनको किसिम वा जात समेत तोक्नु पर्नेछ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम सूचित वा पञ्जीकृत बीउ बिजन खेतीको लागि उपयुक्त नदेखिएमा समितिको सिफारिसमा मन्त्रालयले प्रदेश राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी सूचित वा पञ्जीकृत बीउ बिजनको सूचीबाट हटाउनेछ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम सूचित वा पञ्जीकृत सूचीबाट हटाएको जानकारी मन्त्रालयले राष्ट्रिय बीउ बिजन समितिलाई दिनुपर्नेछ।

(६) बीउ बिजनको जात सूचित वा पञ्जीकरण गर्ने प्रक्रिया तोकिए बमोजिम हुनेछ र त्यसरी प्रक्रिया तोक्दा बालीको प्रकृति अनुसार बीउ बिजनको जात सूचित गर्ने तथा स्थानीय जातका बीउ बिजनको पञ्जीकरण गर्ने प्रक्रिया फरक फरक हुने गरी तोक्न सकिनेछ।

१२. **बीउ बिजनको न्यूनतम गुणस्तरको हद तोक्न सक्ने:** मन्त्रालयले समितिको परामर्शमा प्रदेश राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी दफा ११ बमोजिम सूचित वा

पञ्जीकृत गरिएका बीउ विजन मध्ये कुनै बीउ विजनको न्यूनतम गुणस्तरको हद तोक्न सक्नेछ।

१३. **अनुमतिपत्र लिनु पर्ने:** (१) कुनै व्यक्ति वा संस्थाले बीउ विजनको उत्पादन तथा बिक्री वितरण सम्बन्धी कारोबार गर्न चाहेमा तोकिए बमोजिमको दस्तुर सहित तोकिएको अधिकारी समक्ष तोकिए बमोजिमको ढाँचामा निवेदन दिनुपर्नेछ।
(२) उपदफा (१) बमोजिमको प्रक्रिया पुरा गरेर मात्र बीउ विजन बिक्री वितरण गर्नु पर्नेछ।
(३) अनुमतिपत्र प्राप्त, नवीकरण तथा खारेजी सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।
१४. **बिक्री वितरण गर्न नपाइने:** (१) कसैले यस ऐन तथा प्रचलित कानून बमोजिम सूचित वा पञ्जीकृत नभएका बीउ विजन बिक्री वितरण गर्न गराउन पाइने छैन।
(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि सूचित वा पञ्जीकरण नभएका बीउ विजन कृषि अनुसन्धान प्रयोजनको लागि प्रयोग गर्न बाधा पर्ने छैन।
१५. **मूल वा स्रोत बीउ उत्पादनको अनुमति लिनु पर्ने:** (१) कुनै व्यक्ति वा संस्थाले मूल वा स्रोत बीउ उत्पादन गर्न चाहेमा अनुमतिको लागि तोकिए बमोजिमको दस्तुर सहित समिति समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ।
(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएमा समितिले आवश्यक जाँचबुझ गरी अनुमति प्रदान गर्न सक्नेछ।
(३) मूल वा स्रोत बीउ उत्पादन गर्न अनुमति दिने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।
(४) यस दफामा जुन सुकै कुरा लेखिएतापनि घरायसी प्रयोजनका लागि मूल वा स्रोत बीउ उत्पादन गर्न अनुमति लिनु पर्ने छैन।
१६. **वर्णशङ्कर बीउ उत्पादनको अनुमति लिनु पर्ने:** (१) कुनै व्यक्ति वा संस्थाले वर्णशङ्कर बीउ उत्पादन गर्न चाहेमा अनुमतिको लागि तोकिए बमोजिमको दस्तुर सहित समिति समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ।
(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन प्राप्त भएमा समितिले आवश्यक जाँचबुझ गरी अनुमति दिन सक्नेछ।
(३) वर्णशङ्कर बीउ उत्पादन गर्न अनुमति दिने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

(४) यस दफामा जुनसुकै कुरा लेखिएतापनि घरायसी प्रयोजनका लागि वर्णशङ्कर बीउ उत्पादन गर्न अनुमति लिनुपर्ने छैन।

१७. **जातीय विकास तथा संवर्धन गर्न अनुमति लिनु पर्ने:** (१) कुनै व्यक्ति वा संस्थाले जातीय विकास तथा संवर्धन गर्न चाहेमा अनुमतिको लागि तोकिए बमोजिमको दस्तुर सहित समिति समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त निवेदनमा समितिले आवश्यक जाँचबुझ गरी अनुमति दिन सक्नेछ।

(३) जातीय विकास तथा संवर्धन गर्न अनुमति दिने सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

(४) यस दफामा जुनसुकै कुरा लेखिएतापनि घरायसी प्रयोजनका लागि जातीय विकास तथा संवर्धन गर्न अनुमति लिनुपर्ने छैन।

१८. **बीउ बिजन निरीक्षक तथा बीउ बिजन विश्लेषक सम्बन्धी व्यवस्था:** (१) मन्त्रालयले संघीय ऐन बमोजिमको योग्यता पुगेको नेपाली नागरिकलाई बीउ बिजन निरीक्षक तथा बीउ बिजन विश्लेषक नियुक्त गर्न वा तोकन सक्नेछ।

(२) बीउ बिजन निरीक्षक तथा बीउ बिजन विश्लेषकको काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ।

१९. **जफत हुने:** (१) कसैले यस ऐनको दफा १३, १४, १५, १६ र १७ विपरीत कार्य गरे गराएमा बीउ बिजन निरीक्षकले उक्त कार्यमा प्रयोग भएको वा उत्पादन भएको बीउ बिजन जफत गर्न सक्नेछ।

(२) बीउ बिजन जफत सम्बन्धी अन्य व्यवस्था प्रचलित कानून तथा तोकिए बमोजिम हुनेछ।

२०. **सेवा शुल्क लिन सक्ने:** प्रदेश सरकारले प्रदेश राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी यस ऐन बमोजिम उपलब्ध गराउने कुनै सेवा बापत सेवा शुल्क लिन सक्नेछ।

२१. **कृषकको अधिकार रहने:** (१) प्रदेशमा परम्पराकाल देखि नै प्रयोग र अवलम्बन गरिदै आएको स्थानीय बाली, जात वा प्रजातिको बालीको बीउ बिजनमा कृषकको स्वामित्व, जात छनौट, संरक्षण र वितरणको अधिकार रहनेछ।

(२) प्रदेशमा कुनै कृषक समूह वा कृषि सहकारी संस्थाले परम्पराकाल देखि सामूहिक रूपमा प्रयोग र अवलम्बन गर्दै आएको स्थानीय बाली वा जात वा प्रजातिको बीउ बिजन त्यस्तो कृषक समूह वा कृषि सहकारी संस्थाको नाममा सामूहिक स्वामित्व हुने गरी प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता गर्न सकिनेछ।

२२. **क्षतिपुर्ति र दण्ड सजाय:** क्षतिपुर्ति र दण्ड सजाय सम्बन्धी व्यवस्था संघीय ऐन र प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ।
२३. **प्रचलित कानून बमोजिम हुने:** यस ऐनमा उल्लेख भएका विषय यसै ऐन बमोजिम र अन्य विषय संघीय ऐन तथा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ।
२४. **नियम बनाउने अधिकार:** यस ऐनको कार्यान्वयनका लागि प्रदेश सरकारले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ।
२५. **निर्देशिका, कार्यविधि र मापदण्ड बनाई लागु गर्न सक्ने:** (१) यस ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको अधिनमा रही प्रदेश सरकारले आवश्यक निर्देशिका र कार्यविधि बनाउन सक्नेछ।
(२) यस ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको अधिनमा रही मन्त्रालयले आवश्यक मापदण्ड बनाई लागु गर्न सक्नेछ।

प्रमाणीकरण मिति:-२०८०।१२।०९

आज्ञाले,
शम्भु राज रेग्मी
प्रदेश सरकारको सचिव